

NASILJE OSTAVLJA TRAGOVE -

ZVONI ZA NENASILJE!

Europska unija

*Ovaj projekt je financiran
sredstvima EU*

VLADA REPUBLIKE HRVATSKE
URED ZA UDRUGE

*Ovaj projekt sufinancira Ured
Vlade Republike Hrvatske za udruge*

Za sadržaj je isključivo odgovoran Centar za mirovne studije i ne može se smatrati službenim stavom Europske unije i Ureda Vlade Republike Hrvatske za udruge.

IPA 2010 Potpora naporima organizacija civilnog društva za prevenciju nasilja među mladima i djecom te za njegovanje volonterstva među mladima

Sadržaj

---

*O projektu "Nasilje ostavlja
tragove - zvoni za nenasilje!"* **4**

---

*Aktivnosti škola u kampanji nasilje
ostavlja tragove – zvoni za nenasilje!"* **6**

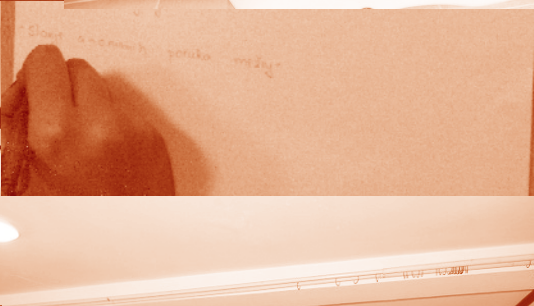
O Mirovnim studijima **24**

Sažetak istraživanja **26**

O CMS-u **34**

O PROJEKTU „NASILJE OSTAVLJA TRAGOVE – ZVONI ZA NENASILJE!“

Kroz ovaj dvogodišnji projekt nastojali smo doprinijeti prevenciji nasilja među djecom i mladima kroz cjeloviti pristup uključivanja zajednice i poticanja aktivnog angažmana mladih, odnosno uspješan rad na prevenciji vidimo kao odgovor cijele zajednice na nasilje. Vjerujemo da osnaživanje i edukacija mladih koja je usmjerena na izgradnju njihove građanske kompetencije te osiguravanje infrastrukture i podrške mladima u zajednici može imati značajan utjecaj na kvalitetu njihovog života te smanjenje nasilja. Bili smo usmjereni na razvoj kapaciteta za unaprjeđenje i provedbu dva mehanizma prevencije nasilja među mladima, promicanja ljudskih prava i demokratskog građanstva: edukaciju za nenasilje te poticanje aktivnog angažmana djece i mladih u zajednicama, u suradnji organizacija civilnog društva i škola. Ove ciljeve nastojali smo ostvariti kroz raznolike, međusobno povezane aktivnosti:

Istraživanje o prevalenciji nasilja – provedeno u 18 škola s kojima surađujemo. Rezultati su objavljeni u publikaciji zajedno sa primjerima uspješnih obrazovnih programa nevladinih organizacija te predstavljeni na stručnom skupu. Publikacija je dostupna trajno na našoj web stranici www.cms.hr

Obrazovne aktivnosti:

- Stručno usavršavanje nastavnica i stručnih suradnica za provedbu mirovnog obrazovanja kroz Građanski odgoj i obrazovanje (predmet, među-predmetno, izvannastavne i projektno-aktivnosti). U suradnji sa Istraživačko-obrazovnim centrom za ljudska prava i demo-

kratsko građanstvo Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu razvili smo 6-dnevni program edukacije u dva modula, nakon čega smo organizirali mentorstva i podršku školama za provedbu tih sadržaja te studijsku posjetu. Ove aktivnosti uključile su 60 nastavnica i stručnih suradnica. Također, sa Centrom smo ovaj program za usavršavanje obrazovnih djelatnica pripremili za certifikaciju. Centar je razvio i web stranicu čija je namjera biti resurs i podrška obrazovnim djelatnicima za cjeloživotno učenje i usavršavanje.

- Obrazovanje učenika kroz 3 Škole ljudskih prava za srednjoškolce, 7-dnevni obrazovno-aktivistički program u području izgradnje mira i ljudskih prava. Srednjoškolci za ovaj program odabrani su među 9 srednjih škola s kojima surađujemo te su nakon programa imali priliku prenijeti usvojena znanja i vještine svojim vršnjacima, volontirati te sudjelovati u osmišljavanju i provedbi školskih kampanja kao i sudjelovati u studijskoj posjeti relevantnim institucijama za zaštitu ljudskih prava i organizacijama civilnog društva koje se bave ljudskim pravima, nenasiljem i mladima.
- Obrazovno – aktivističke aktivnosti proveli smo i kroz dva volonterska kampa u Pakracu gdje smo mlade volontere obrazovali o naporima izgradnje mira u tom području te razvijali njihove vještine nenasilje, a također su imali priliku doprinijeti lokalnoj zajednici kroz volontiranje i suradnju s lokalnim stanovništvom.
- Obrazovanje studenata, kroz dvosemestralni program za građane „Mirovni studiji“. (Ovaj program detaljnije je opisan u drugom dijelu brošure)

Aktivnosti zagovaranja i promicanja nenasilja provodili smo kroz nacionalnu kampanju, uglavnom putem medija te lokalne kampanje koje su uključivale kampanje škola, sastanke i okrugle stolove s relevantnim lokalnim dionicima kako bi doprinijeli jačanju suradnji i zajedničkih preventivnih aktivnosti i programa. Kao završnu aktivnost odabrali smo organiziranje konferencije usmjerene na predstavljanje i diskusiju o različitim pristupima i praksama u prevenciji nasilja te tematiziranje mogućnosti za bolje povezivanje relevantnih dionika kako bi prevencija bila učinkovitija.

Kroz ove dvije godine trudili smo se podizati svijest o problemu nasilja, razvijati kapacitete škola za doprinos prevenciji te doprinositi jačanju suradnji važnih dionika u lokalnim zajednicama. U tom periodu intenzivno smo surađivali sa 18 škola iz 9 zajednica te, zajedno sa partnerskim organizacijama, podržavali rad škola na aktivnostima prevencije.

Škole koje su sudjelovale u projektu su:

Lika – OŠ dr. Jure Turića, Gospić; Gimnazija Gospić; Strukovna škola Gospić; OŠ dr. Franje Tuđmana, Korenica; SŠ Otočac; OŠ Zrinskih i Frankopana Otočac;

Slavonija – OŠ Lipik; OŠ braće Radića, Pakrac; SŠ Pakrac; OŠ fra Kaje Adžića, Pleternica; Ekonomska i turistička škola, Daruvar; Obrtnička škola Požega;

Zagreb – OŠ Stenjevec, OŠ Frana Galovića, Dugave; OŠ Žitnjak, Grafička škola, XVIII. gimnazija, Centar za odgoj i obrazovanje „Slava Raškaj“.

Aktivnosti ovog projekta objedinile su aktivnosti CMS-ovog programa Transformacija sukoba i afirmacija nenasilja. Partneri i suradnici CMS-a bez kojih ne bismo mogli ostvariti ovaj pothvat bili su:

Savjetovalište „Luka Ritz“ iz Zagreba, Centar za podršku i razvoj civilnog društva „Delfin“ iz Pakraca,

Udruga Pokretač iz Korenice, Miramida centar iz Grožnjana, a suradnici su nam bili Istraživačko obrazovni centar za ljudska prava i demokratsko građanstvo FFZG-a te OŠ „Milan Brozović“ iz Kastva.

Projekt smo proveli sredstvima Europske Unije, Ureda za udruge Vlade RH, a sufinanciralo ga je Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta.

**AKTIVNOSTI
ŠKOLA U
KAMPANJI
NASILJE
OSTAVLJA
TRAGOVE –
ZVONI ZA
NENASILJE!”**

OŠ Stenjevec, Zagreb

Glavna tema kampanje/aktivnosti bile su “Riječi”, odnosno svakodnevna komunikacija učenika i osoba koje susrećemo u svakodnevici. Tema je proizašla iz razgovora s učenicima dramsko-scenske skupine. Cilj kampanje bio je skrenuti pažnju na problem nasilne komunikacije i osvijestiti u učenika, profesora, roditelja, da neke riječ i ranjavaju i ostavljaju tragove te prenijeti poruku kako bismo riječima mogli djelovati na pozitivniji i poticajniji način.

U planiranju i provedbi kampanje sudjelovala je profesorica hrvatskog jezika Nikolina Stanišić, voditeljica dramsko-scenske skupine i učenici sedmih razreda dramsko-scenske skupine. Potporu u provedbi izrazile su razrednice sedmih razreda za koje je bila izvedena predstava uz popratnu diskusiju na temu (prof. Ana Jarnjak, prof. Krunoslava Crnić, prof. Vladimira Bošnjak, prof. Irena Matošević, prof. Jeronima Kursar-Rinčić) te školska defektologinja Valentina Kabić-Bratuša.

Aktivnosti kampanje odvijale su se od listopada 2014. do siječnja 2015, a glavna aktivnost bila je realizacija dramske predstave „**Riječ**”. U procesu nastanka predstave učenici su u dramskim vježbama osvještavali svakodnevnu komunikaciju u svom okružju, u razgovorima i dramskim improvizacijama tražili su rješenja za izbjegavanje nasilne komunikacije. Mnogi od učenika polaznika dramsko-scenske skupine osvijestili su svoj problem u komuniciranju s drugima što je bilo vrlo poticajno na putu ka realizaciji krajnjeg cilja kampanje – osvijestiti koliko jedni na drugima ostavljamo tragove riječima u svakodnevnoj komunikaciji. Završna aktivnost kampanje održana je 27. siječnja 2015. na školskoj izvedbi predstave „Riječ” učenicima sedmih razreda. Poslije izvedbe učenici su sudjelovali u zajedničkoj diskusiji na temu svakodnevne komunikacije, a razgovor su nastavili i produbili na satovima razrednika sa svojim razrednicama. U planiranju i samoj izvedbi kampanje sudjelovalo je 92 učenika sedmih razreda Osnovne škole Stenjevec. 14. siječnja 2015. predstava „Riječ” izvedena je također za 50-tak učenika osnovnih škola zapadnog dijela Grada Zagreba na općinskoj Smotri dramskog-scenskog stvaralaštva Lidrano, a 5. veljače 2015. izvedena je i u kazalištu Vidra na županijskoj Smotri Lidrano.

Kampanja je pozitivno djelovala na učenike i profesore. U predstavi su prepoznali ružne riječi koje svakodnevno čuju i ostavljaju tragove na njima, no što je još važnije, osvijestili su koliko ružnih riječi i sami koriste te kako time ranjavaju druge. Učenici su osjetili potrebu promijeniti svoj komunikacijski kod, na što će ih svakodnevno poticati profesori, barem u školskoj okolini, ali i oni sami, jedni druge. Također, i profesori su pozitivno reagirali na kampanju jer su i sami prepoznali, ponekad, nepotican komunikacijski kod prema učenicima. Kampanja je bila prepuna ideja i poticajna, a učenici puni entuzijazma.

OŠ Žitnjak, Zagreb

Glavne teme kampanje projekta „**Most**“ su nenasilje i suradnja. Za ovu temu odlučili smo se jer je škola multikulturalna, multikonfesionalna i multietnička, što je povod mnogim fizičkim i verbalnim sukobima, a učenici se druže po „etničkom ključu“. Često su se čule riječi: *mi i oni*.

U planiranju i provedbi kampanje aktivno su sudjelovale mnoge osobe iz školskog kolektiva (učenici uglavnom viših razreda, otprilike 10 nastavnica i ravnatelj), jedna članica Vijeća roditelja koja je ujedno i predstavnica mjesnog odbora Resnik te predstavnik mjesnog odbora Žitnjak. Mnogi pojedinci iz lokalne zajednice su dali svoj doprinos npr. župnici iz Petruševca i Resnika, roditelji, lokalni poduzetnici i firme. Svojim dolaskom na prodajni sajam akciju je podržao i predstavnik mjesnog odbora Petruševac te su se tako okupili predstavnici sva 3 kvarta.

Ne bi li obuhvatili što veći broj učenika i profesora organizirali smo razne aktivnosti poput povezivanja s OŠ Blage Zadre u Vukovaru te odlazak 46 učenika, 3 učiteljice i ravnatelja u OŠ Blage Zadre gdje su učenici sudjelovali u zajedničkim radionicama o nasilju (održano na Dan sjećanja na Vukovar), terenske nastave u Vukovaru za osme razrede, donacije hrane u vukovarsku socijalnu samoposlug, radionice o prevenciji nasilja na internetu, skupljanje plastičnih boca i papira, skupljanje donacija za prodajni sajam rabljene robe, te donacije odjeće i igračaka Centru za socijalnu skrb Peščenica, organiziranje i provedbe sajma, pisanje i skladanje pjesme „Okreni na boje“, izrade zastave projekta (kreiranje zajedničkog identiteta), izrada plakata i ppt prezentacija kako bi se ostalim učenicima pokazalo kako je nastajao cijeli projekt, planiranje uzvratnog posjeta i skupljanje sredstava za daljnje aktivnosti projekta.

Učenici su tijekom svih aktivnosti surađivali, komunicirali i družili se. Radom na zajedničkom projektu učenici su imali priliku naučiti i uvježbati važne socijalne vještine koje će primjenjivati u svakodnevnom životu sada i u budućnosti. Ponudili smo im niz kvalitetnih aktivnosti kroz koje su ispunjavali svoje slobodno vrijeme, a što je važan čimbenik u prevenciji nepoželjnih ponašanja.

U kampanji je aktivno sudjelovalo otprilike stotinjak učenika svih etničkih, vjerskih i nacionalnih skupina zastupljenih u školi i to kroz kreativne, obrazovne i logističke aktivnosti te aktivnosti u i za zajednicu (od izrade plakata i letaka te zastave projekta, osmišljavanja slogana, riječi i glazbe himne projekta, preko edukacija o nasilju do prikupljanja papira, plastičnih boca, igračaka. Velik broj učenika sudjelovao je u kampanji kroz direktan rad ili sudjelovanje u aktivnostima.

Učinak kampanje je bio vrlo pozitivan. Učenici koji su svojim sudjelovanjem u projektu zaslužili mjesto u autobusu za Vukovar, pričali su drugim učenicima o svojim doživljajima i na taj način motivirali druge da sudjeluju u projektu. Učenici du izrađivali prezentacije i sa projektnim aktivnostima upoznali ostale učenike koji nisu putovali u Vukovar. Skoro svakodnevno učenici pitaju kada će se opet nešto raditi za **Most** i navode kako žele u tome sudjelovati. Roditelji nas također podržavaju kao i predstavnici sva tri kvarta sa našeg upisnog područja. Već je dogovorena daljnja suradnja sa predstavnikom mjesnog odbora Žitnjak.

OŠ Fran Galović, Zagreb

Tema školske kampanje bila je prevencija nasilja, a povezali smo ju sa motom škole "Svaki učenik ne mora biti odličan đak, ali može postati odličan čovjek". U skladu sa misijom i vizijom škole, prevencija nasilja jedna je od glavnih smjernica u radu nastavnika i stručnih suradnika. Tako je još šk.god. 2008./2009. škola uključena u Mrežu škola bez nasilja u sklopu kampanje "Stop nasilju među djecom", (UNICEF Hrvatska). I kroz ovaj projekt nastavili smo višegodišnju uspješnu suradnju sa Savjetovalištem "Luka Ritz" u području prevencije nasilja među djecom te se suradnja nastavlja i u tekućoj školskoj godini 2014./2015.

U kampanji smo osmislili i proveli projekt "**FO-RA**". Ideja projekta je bila učenicima ponuditi nove kreativne i interaktivne metode nenasilne komunikacije pri rješavanju sukoba u obliku forum kazališta. Forum kazalište je kratka scena u kojoj se jasno prikazan problem izvodi pred publikom. Scena završava u trenutku kad se „potlačeni“ ne uspijeva osloboditi opresije. Nakon toga joker (trener) poziva publiku da postavlja pitanja, daje prijedloge ili uđe na scenu zamjenjujući glumca te na taj način pokuša riješiti problem.

U planiranju i provedbi kampanje sudjelovali su učenici 5., 6., 7. i 8. razreda, njihovi razrednici, 7 članova kolektiva koji su educirani za provođenje metoda forum kazališta te stručne suradnice pedagoginja i psihologinja i ravnateljica škole. Koordinatorice za projekt "FO-RA" na razini škole su učiteljica Jelena Solak – Vodopija i Neva Ćapin, školska psihologinja koje zajedno s timom za forum kazalište (Sanja Minarik, Jasna Levanić-Rogić, Tatjana Orešković, Anita Bijeliš i Dijana Zajec) razvijaju i provode aktivnosti vezane uz projekt.

U sklopu projekta prvo smo radile na podizanju kapaciteta nastavnika za rad s ovom metodom kako bi kontinuirano mogli doprinosti prevenciji nasilja kroz rad s učenicima. Organizirane su i provedene edukacijske radionice forum teatra za profesore (osnovni i napredni stupanj) te osnivanje Forum skupine nastavnika i stručnih suradnika na razini 3 škole. Slijedile su izvedbe forum teatra sa i za učenike 5., 6., 7. i 8. razreda na teme: Vršnjačko nasilje (5.razredi), Socijalna diskriminacija (6.razredi), Cyberbullying (7.razredi) i Seksualno nasilje (8.razredi). Učenici su aktivno sudjelovali u provedbi forum izvedbi te planiramo i osnivanje učeničke grupe Forum teatar.

Učenici su upoznati s metodama nenasilnog rješavanja sukoba, nastavničko osoblje je educirano za provođenje istih metoda na satovima razrednika. U sklopu rada u lokalnoj zajednici – kroz nastojanja Savjetovališta "Luka Ritz" – uspjeli su oformiti skupinu zainteresiranih nastavnika i stručnih suradnika te smo tako ostvarili suradnju između 3 škole na području grada Zagreba: OŠ Mladost, Utrine, OŠ Frana Galovića i 1.OŠ Dugave , Dugave.

Također je u planu omogućiti roditeljima sudjelovanje u izvedbama forum kazališta kako bi kroz zajedničke teme s djecom sudjelovali u razvijanju kritičkog mišljenja i poticali ih na nenasilno rješavanje sukoba.

XVIII. gimnazija, Zagreb

Ciklus **Tribina 18** se organizira od prošle školske godine, s ciljem da se mladima pruži prilika sudjelovanja u javnoj raspravi o aktuelnim problemima mladih, da budu informirani te da ih se potakne na razmišljanje, raspravu i javno djelovanje. Slogan ovogodišnje kampanje je: **“Ne budi glas u zadnji čas”** a naziv tribine **“Prekinimo nasilje – odgojimo roditelje!”**.

Glavna tema su bili obiteljski odnosi i prilike koje stvaraju nasilnike, te žrtve. Cilj je bio otkriti ima li obitelj valjanu institucionalnu podršku kako bi se problem nasilja spriječio već u samim začecima. U planiranju i provedbi tribine sudjelovalo je 12 učenika drugih i trećih razreda, svi polaznici nastave retorike, pod vodstvom profesorice Ide Dvorščak, voditeljice retoričke grupe.

Sama tribina konačni je rezultat višemjesečnih aktivnosti: analiza problema i planiranja aktivnosti na tri područja:

1. prikupljanje informacija, kontakti s gostima i rad na sinopsisu,
2. promocija projekta kroz aktivnosti na facebook stranici, kontakti s institucijama (škole, ministarstva, Gradski ured za obrazovanje, kulturu i sport, druge institucije i udruge koje se bave obiteljskom problematikom) te kontakte s medijima, tiskanje i distribucija
3. plakata i letaka te
4. organizacija tribine (prostor, ozvučenje i slično).

Pokušali smo kroz promociju tribine okupiti što veći broj mladih iz svih zagrebačkih škola te njihovih profesora, studente, roditelje (svim je roditeljima upućen poziv preko Vijeća roditelja) te predstavnike relevantnih institucija. Na tribinu se odazvalo preko 150 posjetitelja, čime su i organizatori i škola bili jako zadovoljni. Uspjeli smo potaknuti raspravu i interes za temu, ali i za ovakav oblik sudjelovanja u javnom životu, među velikim brojem mladih raznih dobnih skupina i iz mnogih škola.

Grafička škola, Zagreb

Aktivnosti su bile usmjerene na izradu “novog internog kućnog reda” pod nazivom “**GUSTAV-Grafičke škole Ustav**” te smo u rad uključili, na vrlo participativan način, i profesore i učenike. Budući da u školi nema konkretnog vidljivog nasilja, u fokusu kampanje je bilo elementarno nepristojno, nonšalantno i neodgovorno ponašanje, te npr. pušenje i kašnjenje, a promovirao se stav da se svi ljudi mogu tijekom čitavog života poboljšavati, te su i profesori pozvani da usavršavaju svoje ponašanje. Uvedene su mjere u cilju promicanja društveno-korisnog rada, ali i nagrade za najbolje.

U planiranju i provedbi kampanje sudjelovali se Luca Mandić, Ksenija Palameta Radković, Bojana Pralica, Aleksandra Birta, Dario Jelusić i Damir Lukica te pojedini razrednici (Tajana Šimag).

Organizirali smo radionicu za nastavnike koristeći metodu “World cafe-a”, ovom prilikom nazvanu “Cafe Grafička”, te 10 radionica za učenike, izradu GUSTAVA i snimanje promotivnog spota. I učenici i nastavnici su detektirali ključne probleme i predložili rješenja s ciljem uvođenja reda, podizanja svijesti o važnosti obrazovanja i poštivanja pravila, tolerancije i međusobnog pomaganja. Svako kršenje pravila koje su sami izglasali povlači određenu vrstu korisnog rada (pranje, čišćenje, volontiranje itd.).

U planiranju i provedbi kampanje je, kroz radionice, sudjelovalo 10 razreda u nepotpunom sastavu (otprilike 110 učenika/ca), 5 učenika pomagalo je u snimanju i montiranju spota, a 10 ih je radilo na pripremi i dizajnu knjižice.

Kampanja je u školi odlično primljena, a knjižica GUSTAV bi mogla postići pun pogodak ukoliko se i ubuduće razrednici i članovi nastavničkog vijeća budu držali dogovorenih mjera. Spot je još u montaži te se očekuje da će biti efektan u smislu da potiče na potpunu promjenu poimanja škole na kakvu smo navikli te povratak istinskih vrijednosti, rada i discipline.

OŠ braće Radića, Pakrac

U školsku kampanju **“Nasilje ostavlja tragove – zvoni za nenasilje!”**, koju smo radili s učenicima od 5. do 8. razreda, uklopili smo i projekt „Živim život bez nasilja“ koju provodimo u sedmim razredima, u suradnji sa PU Požega i PP Pakrac, Udrugom Status M i i kazalištem The Arto. Sve aktivnosti direktno su bile povezane sa nasiljem odnosno prevencijom i odgovornim ponašanjem u zajednici. Iz školskog kolektiva i/ili zajednice u kampanji je sudjelovao Tim za GOO: Nataša Major, Željka Maic, Iva Ančić, Helena Far Brkić, Lejla Skalnik i Manuela Papić te razrednici 5., 6. i 7. razreda.

Aktivnosti koje smo provele upućivale su učenike na osjetljivost prema potrebama zajednice kroz humanitarni rad, volontiranje i promicanje nenasilja i to kroz raznolike aktivnosti.

Neke od aktivnosti:

- 5. razredi su osmišljavali poruke i crteže s temom nenasilja te s njima izrađivali bookmarke/straničnike koji su podijeljeni u školskoj knjižnici,
- Provedene su radionice „Zašto samo promatramo?“ koje su ciljale na prevencija elektroničkog nasilja nad i među djecom i mladima, provedene u 3 faze (predavanje, radionica, snimanje dokumentarnog filma) sa svim učenicima 7. razreda,
- U 6. razredima proveli smo projekt „Tolerancija“ koji je sadržavao i snimanje kratkog filma o nasilju u izradi kojeg su učenici bili glavni akteri,
- Učenici su izrađivali „šalabahtere“ s porukom nenasilja, kao i podsjetnike za engleski jezik i matematiku za učenike, sa slikom ili porukom o nenasilju na poledini,
- Grupa medijatora pisala je „vodiča do nenasilja“ te podijelila svim razrednicima i postavila ih u svim učionicama,
- „Dar za svakog“ - roditelji i djeca su na radionici slagali pakete s božićnim kolačima i voćem i odnijeli bolesnima i nemoćnima u selu, područna škola Badljevinu,

U sklopu poticanja volontiranja učenici 3. i 4. razreda su išli u sklonište za napuštene životinje na Bučju (Suradnja s lokalnom, vjerskom zajednicom, Udrugom žena te lokalnim poduzetnicima).

U aktivnostima je ukupno sudjelovalo 280 učenika.

U smislu kvalitetnijeg dugoročnog rada s učenicima, organizirale smo i radionice za razredne i predmetne učitelje i stručne suradnike, na kojima su im prezentirane nove metode rada s učenicima, a kroz koje su učitelji sudjelovali u dopunjavanju školskih dokumenata i prilagođavanju uvjetima naše škole. Također smo, na stručnom skupu Međužupanijskog stručnog skupa za psihologe u OŠ i SŠ, prezentirale cjelokupni projekt, rezultate istraživanja o vršnjačkom nasilju kao i metode rada.

Preventivne programe provodimo kontinuirano već godinama i o tome obavještavamo javnost putem web stranice škole i na vijeću roditelja. Ova kampanja nam je omogućila lakše objedinjavanje svih preventivnih aktivnosti i sadržaja sa zajedničkim ciljem prevencije nasilja među učenicima. Tijekom projekta povezali smo se sa svim institucijama u gradu Pakracu koje se bave problematikom nasilja i s njima ostvarili suradnju.

OŠ fra Kaje Adžića, Pleternica

Glavna tema školske kampanje bila je **trgovanje ljudima** i to iz više razloga. Problem trgovanja ljudima nije tako očit, a malo je i u medijima informacija o tome. U RH je ovaj problem prisutan, a MUP smatra da su stvarne brojke mnogo veće od službenih podataka. Hrvatska ulaskom u EU postaje i odredište za trgovanje ljudima, a ne samo tranzit kako je bilo prije ulaska u EU. Žrtve ne prijavljuju ove probleme, jer im se prijete ugrožavanjem njih i njihovih obitelji. Žrtve trgovanja ljudima su izložene sustavnom nasilju, pa i sa smrtnim ishodom (prodaja organa, drogiranje radi poslušnosti i sprječavanja otpora). Cilj kampanje je bio osvještavanje učenika o problemima vezanim uz trgovanje ljudima, posebno zato što učenici ove škole često nastavljaju školovanje u Obrtničkoj školi za zanimanje konobar i kuhar, nakon čega se zapošljavaju sezonski putem oglasa ili na druge načine te je moguće da se i sami nađu u rizičnoj situaciji.

U planiranju i provedbi kampanje su sudjelovale prof. Anita Adžić, prof. Dunja Bašić, prof. Tajana Čosić, prof. Maja Mihalj, prof. Marija Hruška i prof. Ranko Janković.

Organizirali smo interaktivno predavanje o trgovanju ljudima učenicima viših razreda, nakon čega su oni metodom “živih kipova” izražavali probleme nasilja te smo na kraju o toj temi povelili diskusiju. Učenici su dobro prihvatili njima novu metodu “živih kipova”. Na Vijeću učenika za predstavnike od 5. do 8. razreda je održano predavanje kako bi se učenike uvelo u problem trgovanja ljudima. Također smo s učenicima organizirali dogovor oko planiranja i provedbe kampanje.

Na Dan tolerancije (16. studenog) učenici su okitili “Drvo tolerancije” u školskom vrtu. Na drvo su stavili poruke protiv nasilja odnosno poruke nenasilja koje su sami osmislili i ispisali. Ispisali su i 8 metara dugačku traku od papira s imenima ljudi iz cijelog svijeta, kojih su se mogli sjetiti iz književnosti, filmova, sporta, sapunica i sl. da bi istaknuli različitosti među ljudima. Preko školskog razglasa su pročitali govor Martina Luthera Kinga “Sanjao sam”. Isti govor na engleskom jeziku čitan je na satovima engleskog kod prof. Dunje Bašić. U holu škole su učenici priredili izložbe pod naslovom ‘Trgovanje ljudima’ i ‘Nasilje ostavlja tragove-zvoni na nenasilje’.

Sastavni dio glavne kampanje, a u sklopu promicanja šaha u školi je bila akcija **‘Šahom protiv nasilja!’** nakon čega je održano prvenstvo škole u šahu. U studenom i prosincu pojačali smo aktivnosti, istovremeno zabranivši igranje igrice na računalima koje su temeljene na nasilju i pucnjava. Dogovoreno je i predavanje o trgovanju ljudima za građanstvo, u Gradskoj čitaonici i knjižnici Pleternica koje će se održati krajem ožujka ili početkom travnja.

U aktivnostima ove kampanje sudjelovalo je 220 učenika i to šest osmih razreda, pet sedmih razreda te 21 predstavnik u Vijeću učenika od 5. do 8. razreda i 50-tak nastavnika Nastavničkog vijeća. Rezultat kampanje je povećanje osviještenosti i opreza učenika.

OŠ Lipik

U okviru kampanje glavna tema je bila **Nacionalne manjine našeg kraja - šarolik mozaik zavičaja**, koju smo provodili kao školski projekt.

Za ovu problematiku smo se odlučili kako bi tijekom ove školske godine sustavno radili na prevenciji verbalnog nasilja kroz Građanski odgoj i obrazovanje. Cilj projekta je bilo upoznavanje učenika sa različitostima nacionalnih manjina, razvijanje tolerancije i empatije, uvažavanje različitosti. Namjera nam je bila osposobiti učenike da koriste znanja u cilju uklanjanja društvenih nejednakosti i diskriminacije.

U aktivnostima projekta sudjelovali su svi učenici i učitelji naše škole, naravno svatko iz područja koje je sam odabrao. Učenici su sa učiteljima provodili istraživanja, ankete, rasprave i diskusije kako bi obradili temu koju su odabrali. Aktivnosti koje su provodili bile su usmjerene istraživanju empatije, tolerancije i uvažavanja različitosti, kako bi kod učenika razvili svijest o međusobnom suživotu bez bilo kakve vrste nasilja. Svi su učenici bili obuhvaćeni kroz različite aktivnosti u ovoj kampanji.

Ovakav način rada jako je pozitivno utjecao i na učenike i na učitelje. Zajedničkim radom i načinom rada stvorili smo bolju radnu klimu u školi.

Ekonomska i turistička škola Daruvar

Glavna tema kampanje nam je bila **“Reci ne nasilju i ovisnosti”** i akcija **16 dana aktivizma**.

Kampanja je počela sa obilježavanjem Međunarodnog dana borbe protiv nasilja nad ženama i trajala je do Dana ljudskih prava 10.12. – ukupno 16 dana aktivizma. Glavna aktivnost je bilo pisanje poruka i izrada letka i plakata u školi, što je uključilo sve učenike. Također, po prvi puta su organizirali tribinu mladih. Kampanju je planirala pedagoginja, gđa. Davorka Šorak, a u provedbi su sudjelovali razrednici, vanjski suradnici i učenici.

Na satovima razrednika u svim prvim razredima tematiziralo se elektroničko nasilje te su učenici razgovarali o prednostima i nedostacima društvenih mreža i slučajevima elektroničkog nasilja.

Učenici trećih razreda su razgovarali o nasilju u vezama i o uvjerenjima kako ljubavna veza treba izgledati te kako žele / ne žele da se mladić/ djevojka odnose prema njima. Upoznati su s pravima u ljubavnoj vezi te diskutirali o tome koja prava su im najznačajnija.

Ostale aktivnosti bile su ove:

radionice “Izrazimo svoje osjećaje”, “Predrasude i diskriminacija”, “Opća deklaracija o ljudskim pravima”, “Civilno društvo i aktivizam mladih”, “Rodna i spolna ravnopravnost”, “Spasite planetu ili ljudsku vrstu”, “Ugrijte si srce dobrotom”. U provedbi ovih aktivnosti sudjelovali su djelatnici škole Adrijana Hnojčik, Davorka Šorak, Davorka Bahnjik, Denis Brkić, Tanja Čarapović te Mirjana Bilopavlović i Daniel Grčević (Centar za podršku i razvoj civilnog društva „Delfin“ Pakrac), i Branimira Bosanac (Udruga „Veseli prijatelji“). Također je održano predavanje i razgovor u holu škole “Mladi i politika” koje je održao Dr.sc. Berto Šalaj. Izlaganje o Školi ljudskih prava učenicima je prezentirali njihovi vršnjaci Tea Bošnjak, Slađana Grgić i Teofil Cenger.

Obilježili smo Međunarodni dan osoba s invaliditetom u školi i u Udruzi. Cilj ove aktivnosti bio je poticanje mladih na prihvaćanje različitosti, jednakosti odnosno jednakopravnosti. Uključeni su svi učenici prvih razreda i više učenika.

Učenici tj. mladići su sudjelovali u kampanji “Muško ne nasilju nad ženama” što smatramo dobrim korakom ka osvještavanju u kojem je postotku zastupljeno rodno uvjetovano nasilje.

Sve navedene aktivnosti koje smo radili imaju veze s nenasilnim ponašanjima, porukama protiv nenasilja, uvažavanjem svih i prihvaćanjem različitosti. U kampanju su bili uključeni svi razredni odjeli naše škole, sveukupno 422 učenika, a u provedbi kampanje je aktivno sudjelovalo 23 učenika. Svi su pisali poruke - reci ne nasilju i ovisnosti. Učenici su na sastanku Vijeća učenika sa svim navedenim akcijama bili zadovoljni, a učenici završnih razreda su svoje zadovoljstvo izrazili evaluacijskim listićima nakon održanih radionica.

Obrtnička škola Požega

Tema školske kampanje je **Elektroničko nasilje** (*cyberbullying*). Za tu temu odlučili smo se jer se velik broj učenika javljao razrednicima i pedagoginji zbog vrijeđanja i uznemiravanja preko *facebooka* i poruka. Također smo prošle školske godine bili partneri udruge „Delfin“ iz Pakraca u projektu istog naziva, pa su učenici koji su sudjelovali u tom projektu smatrali da bi bilo korisno educirati sve učenike škole o tom problemu. Tri učenice su prošle edukaciju o elektroničkom nasilju u Udruzi „Delfin“, koja je partner na projektu „Nasilje ostavlja tragove – zvoni za nenasilje!“. Edukaciju za građanski odgoj i obrazovanje su školske godine 2013./14. prošle dvije nastavnice, pedagoginja i 7 učenika (u suradnji s „Centrom za mirovne studije, udruga Delfin partner), te su oni predložili školski projekt „Elektroničko nasilje“. Projekt je sastavni dio Školskog kurikulumuma za 2014./15. i kampanje CMS.

U provedbi školske kampanje su sudjelovali Blaža Šurbek Bagarić, Suzana Musil-Todorović, Andreja Drkulec, Maja Crnković, Josip Dumnačić, Josip Klaić, Marija Levar, Jadranka Kaučić i Andreja Katarina Uremović.

U sklopu kampanje provedene su sljedeće aktivnosti:

16

- Informiranje nastavnika o projektu i predavanje za 67 nastavnika
- Informiranje Vijeća roditelja o projektu, predavanje i radionice za roditelje 1. i 2. razreda
- Edukacija učenika i radionice za učenike Obrtničke škole te susjednih škola (Ekonomska, Poljoprivredna, Tehnička škola i OŠ fra Kaje Adžića iz Pleternice)
- Informiranje učenika o nenasilju putem letaka
- Prikazivanje filma *Cyberbully* (2011.)
- Medijsko informiranje javnosti kroz mrežnu stranicu škole, mrežnu stranicu Portala 034 i mrežnu stranicu PUMA (Požeška udruga mladih), radio emisiju
- Plakatiranje škole i grada
- Sudjelovanje u okruglom stolu u Daruvaru na temu prevencije vršnjačkog nasilja
- Sportska i kulturna događanja s porukom nenasilja
- Izrada i tiskanje poruka, letaka, kalendara, bookmarkera, izrada narukvica
- Tiskanje majica za TIM – korištenje majica CMS-a za voditelje radionice i sportaše

Sve aktivnosti imale su za svrhu informirati i skrenuti pozornost učenika, roditelja, nastavnika i lokalne sredine na problem elektroničkog nasilja.

U planiranju i provedbi kampanje je sudjelovalo ukupno 519 učenika obrtničke škole i 249 učenika drugih škola, sveukupno 768 učenika.

Smatramo da smo postigli cilj kampanje i informirali te potakli učenike, nastavnike i roditelje, prvenstveno svoje škole, ali i ostalih srednjih škola grada i OŠ Pleternica kao i građane preko plakata i mrežnih stranica (u cijelosti će se ciljevi ostvariti do lipnja 2015.).

SŠ Pakrac

Tema naših aktivnosti u kampanji „Nasilje ostavlja tragove – zvoni za nenasilje!“ je bila **prevencija elektroničkog nasilja** među mladima. Za temu smo se odlučili nakon provedene ankete u prvim i drugim razredima koje su pokazale da postoji problem elektroničkog nasilja među mladima u našoj školi.

Aktivnosti su provodili razrednici prvih i drugih razreda te pedagoginja, a surađivali smo u provedbi sa udrugom Delfin koja je partnerska organizacija na projektu.

Aktivnosti su bile:

- radionice sa prvim i drugim razredima,
- organizacija i provedba okruglog stola na nivou grada
- roditeljski sastanci na kojima je roditeljima ukazano na problematiku

U provedbi kampanje je sudjelovalo oko 85 učenika. Veći broj učenika i roditelja je prošao kroz edukaciju u kampanji i vjerujemo da su osvijestili važne probleme vezane uz elektronsko nasilje te da će svojim ponašanjem i djelovanje doprinijeti prevenciji ovih pojava.

OŠ dr. Jure Turića, Gospić

Kampanja je organizirana pod glavnim nazivom "Nasilje ostavlja tragove – zvoni za nenasilje". Glavna tema bila je "Imam svoje ime". Kod izrade školskog kurikulumu kao jedan od projekata zamislili smo **mjuzikl** pod nazivom "**Imam svoje ime**". Za tu temu smo se odlučili zbog spoznaje da se učenici često rugaju jedni drugima i nazivaju se pogrdnim imenima.

Kampanju su planirali Krešimir Matijević i Anka Nikšić, a glavne nositeljice provedbe bile su Debora Lukac, učiteljica hrvatskog jezika i Marinela Božić, učiteljica glazbene kulture koje su osmislile mjuzikl (tekst i glazbu), a učenici 8. razreda Ana Matasić i Lovre Buconjić izradili su plakat i letke pod mentorstvom učiteljice Likovne kulture Nede Čačić.

Osim izrade vizualnih materijala koji su pratili mjuzikl, snimili smo i spot u kojem sami učitelji i ravnatelj šalju poruke o nenasilju i potrebi nulte stope tolerancije. Dvadesetak učenika pomoglo je u promotivnim aktivnostima i distribuciji plakata i najava.

Premijera mjuzikla održana je u prepunom kinu Korzo - popratio ju je velik broj učenika, također i roditelja i drugih gostiju. U izvedbi mjuzikla je sudjelovalo 52 učenika 6., 7. i 8. razreda. Mjuzikl je izrazio *bunt* protiv svih oblika nasilja, a bio je i medijski popraćen.

Kampanja je imala učinka što se moglo vidjeti posebno na izvedbi mjuzikla - za vrijeme izvođenja vladala je tišina kao da se u tom trenutku svako dijete našlo u takvoj situaciji. Bilo je i dosta roditelja koji su bili oduševljeni temom i umjetničkim izražajem djece.

OŠ Zrinskih i Frankopana, Otočac

Kampanju smo proveli pod sloganom „Učinimo surfanje sigurnim“ i to u sklopu nastave informatike. Tema sigurnosti na internetu izuzetno je važna za djecu i mlade te smo sam Dan sigurnijeg interneta, 10.veljače 2015 i posebno obilježili. S obzirom da u školi nije do sada ništa posebno organizirano na tu temu, a prošle godine smo se sreli s problemom vrijeđanja preko *facebooka* te objavljivanja raznih neprimjerenih sadržaja, nastavnica se povodom toga dana odlučila tematizirati sigurnost na internetu.

Na planiranju i provedbi kampanje radile su, uz pomoć učenika, nastavnice Ivana Rožić Dubravčić i Anamarija Cvitković.

Organizirane su sljedeće aktivnosti:

- Olujom ideja učenici šestih razreda su dogovorili pravila ponašanja na Internetu, opasnosti na Internetu, te kako ih izbjeći.
- Učenici 7. c razreda grupnim radom napravili su plakat i letke koristeći se smjernicama učenika šestih razreda.
- Učenici osmih razreda, radom u parovima, izradili su kvizove na temu opasnosti na Internetu.
- Učenici šestih razreda u grupama su radili na osmišljavanju radio emisije na istu temu. Najbolje osmišljeni rad išao je na snimanje radio emisije na HR Otočac, 9.veljače 2015. Emisija je isti dan i puštena u program, kao najava za Dan sigurnijeg Interneta i kao najava sljedećih aktivnosti koje se održavaju u Osnovnoj školi Zrinskih i Frankopana Otočac.
- Dijeljenje letaka učenicima od prvog do osmog razreda Osnovne Škole Zrinskih i Frankopana Otočac, te njihovim roditeljima. Stavljanje plakata na vidljivim mjestima u školi.
- Provedba natjecanja u školi. Natjecanju su prisustvovali učenici od prvog do osmog razreda, na način da su rješavali kvizove koje su izradili učenici osmih razreda.
- Podjela simbolični nagrada i diploma razredima koji su ostvarili najviše bodova u rješavanju kviza.

U planiranju i provedbi kampanje aktivno je sudjelovalo 41 učenik šestih razreda izradom ideja za letke, 12 učenika šestog razreda u snimanju radio misije, 15 učenika sedmog razreda u izradi letaka i plakata, 42 učenika osmih razreda u izradi kvizova. 14 učenika 7.c razreda u provedbi natjecanja i dijeljenju letaka, te svi učenici škole u natjecanju u kvizovima.

Sigurni smo da će kampanja učenicima ostati u lijepom sjećanju i odrazit će se na njihovo ponašanje na internetu. Roditelji su također podržali kampanju i pratili učenička ostvarenja i rado su proučili letke koje su učenici izradili, te zaključujemo da je kampanja imala utjecaja i na zajednicu.

OŠ dr. Franje Tuđmana Korenica

Aktivnosti smo provodili unutar kampanje “Nasilje ostavlja tragove – zvoni za nenasilje!”, a osmišljene su kao zagovaračka kampanje u lokalnoj zajednici. Način sudjelovanja u kampanji i način provođenja zajednički su odlučili dogovorom učiteljice građanskog odgoja i obrazovanja (GOO) i učenika koji pohađaju tu nastavu. Inicijalna namjera je bila vidljivost i participiranje ondje gdje se donose odluke (Općinsko vijeće, načelnik općine).

U planiranju i provedbi kampanje, osim učenika, sudjelovale su Margareta Gašljević (uč. povijesti i GOO), Danijela Gvojić (zamjenica pročelnika Općine Plitvička Jezera), Boris Luketić (načelnik Općine Plitvička Jezera).

Aktivnosti su bile pdijeljene u tri dijela. U prvom su dijelu učenici imali zadatak uočiti pojavnost nasilja među mladima (u školi i izvan nje, u lokalnoj zajednici) te uočiti i prepoznati potrebe mladih zbog kojih možda pribjegavaju nasilničkom ponašanju. Svoja zapažanja prikupljali su tijekom dva tjedna i zatim ih iznijeli na nastavnom satu GOO-a. Sljedeća aktivnost je bila sjednica Općinskog vijeća Općine Plitvička Jezera, tematska sjednica na kojoj se raspravljalo o općinskom proračunu. Učenici su nazočili istoj u svojstvu promatrača te bilježili podatke koji su se odnosili na sredstva namijenjena za društvene djelatnosti kao i ona utrošena na standard građana. Vlastita zapažanja iznijeli su na sljedećem satu GOO-a te potom uobličili prijedloge koje će na sljedećoj sjednici iznijeti načelniku Općine. Završna aktivnost osmišljena je kao sjednica u kojoj su se učenici našli u ulozi vijećnika te pojedninačnim javnim nastupom izložili vlastite prijedloge načelniku Općine.

Naglasak školske kampanje je bio na direktnom sudjelovanju mladih u zajednici predlaganjem mjera poboljšanja standarda kvalitete života (aktivnosti i sadržaji za mlade koji bi prevenirali pojavnost nasilja i delikvencije).

Sudjelovalo je ukupno 14 učenika osmog razreda (svi članovi grupe koja pohađa nastavu izbornog predmeta GOO) u sva tri dijela aktivnosti.

Prisustvovanje učenika sjednici Općinskog vijeća bilo je presedan u zajednici kao i ostvarivanje izravne komunikacije učenika s predstavnicima lokalne uprave. Učenici koji su sudjelovali u aktivnostima osvijestili su probleme i potrebe mladih te pokazali visoku motiviranost za aktivnim sudjelovanjem u zajednici. Veći učinak na školu kao i širu zajednicu moguće je postići nastavkom sličnih aktivnosti te uključivanjem mladih kako u predlaganje tako i u provođenje promjena.

SŠ Otočac

Glavna tema kampanje bila je prevencija internetskog nasilja, a njen naziv **“Ja zvonim, a ti?”** kao nastavak naziva kampanje **“Nasilje ostavlja tragove- zvonite za nenasilje!”**. Razlog odabira ove teme je slabo poznavanje ozbiljnosti ove vrste nasilja te mnogi na taj problem ne gledaju dovoljno ozbiljno.

U planiranju i provedbi kampanje su sudjelovale djelatnice škole Dijana Nikšić, Dunja Jakopanec, Ivanka Kranjčević-Orešković, Ankica Babić te razrednici, većina nastavnika i tehničko osoblje, gotovo svi učenici. Radio Otočac popratio je kampanju te imao emisiju s ovom temom, a udruga Pokretač dala je podršku.

Organizirane su sljedeće aktivnosti:

- Izrada brošure na temu internetskog nasilja s ciljem da se učenici upoznaju s akcijama koje mogu poduzeti da spriječe nasilje ili kako reagirati kada se ono dogodi, potaknuti učenike da se izjasne protiv nasilja javno
- Izrađivanje plakata na temu internetskog nasilja- edukacija o samoj temi, poticati učenike da više razmišljaju o toj temi, da međusobno razgovaraju o tome, da uoče promjenu u vlastitom načinu razmišljanja tj. da ozbiljnije pristupaju temi nasilje
- Izrada glavnoga plakata – cilj izrade je da plakat privuče pozornost i na taj način potakne na razmišljanje o temi i na sudjelovanje u samoj kampanji
- Radio emisija na Radiu Otočac - upoznavanje slušatelja sa kampanjom i uloga SŠ Otočac u kampanji - potaknuti slušatelje da razmisle o temi i da uoče da je problem internetskog nasilja prisutan u njihovoj zajednici
- Predstava na temu internetskog nasilja u holi škole za cijelu školu - edukacija o samoj temi
- Snimanje predstave i fotografiranje predstave
- Literarni rad na temu internetskog nasilja – edukacija o temi

U planiranju i provedbi kampanje je sudjelovalo 18 od 24 razreda u izradi plakata na temu, gotovo svi učenici su pogledali predstavu, jedan učenik je napisao literarni rad, tri učenika/učenice koji su prisustvovali na Školi ljudskih prava CMS-a sudjelovali su u dogovorima oko teme i provedbe kampanje te u emisiji na Radio Otočcu.

Učenici su kroz ove aktivnosti potaknuti na razmišljanje i preispitivanje svojih postupaka i postupaka drugih vezano uz ponašanje na internetu/mobitelu, također informirani i ohrabreni da lakše poduzmu korake protiv nasilja na internetu.

Strukovna škola Gospić

Glavna tema kampanje je bila *Cybermobbing/bullying* odnosno **nasilje putem interneta**.

Tema je konstantno aktualna te su se njome bavili učenici trećih razreda, koji su prošli edukaciju i osposobljeni su predavati drugima. Tako smo se odlučili da ove godine održe svoje radionice sa prvim razredima naše Strukovne škole.

U planiranju i provedbi kampanje aktivno su sudjelovali su Marina Kosović i Vedrana Dramac te deset učenika trećih razreda kao i svi učenici prvih razreda.

Aktivnosti su se provodile u obliku radionica. Učenici su aktivno sudjelovali u prepoznavanju, djelovanju i rješavanju problema nasilja putem interneta. Učenike je bilo bitno uputiti da uočavaju probleme te ih upoznati s mogućnostima rješavanja problema – da aktivno sudjeluju i djeluju u sprječavanju problema. Također ih se informiralo kome se sve mogu obratiti za pomoć i što mogu s tim postići. Najveći doprinos dali su učenici prvih razreda, te desetak predavača trećih razreda koji su ranije obučeni kroz radionice Status M kluba "Budi Muško". Poruke koje su se provlačile kroz radionice potakle su učenike i roditelje na razgovor i solidarnost u odupiranju nasilju.

Gimnazija Gospić

Glavna tema naših aktivnosti bila je samopoštovanje te smo ju povezali s temom NE alkoholu i drogama!

U planiranju i provedbi kampanje sudjelovali su razrednici 1. i 3. razreda, prof.povijesti i filozofije, pedagoginja i prof.biologije, a provodili smo ju kroz radionice, predavanja te izradu i postavljanje plakata. U planiranju i provedbi kampanje sudjelovalo je i 15 učenika ii to u izradi prezentacija, provedbi radionica, izradi plakata i promociji. Učenici koji su sudjelovali u Školama ljudskih prava CMS-a bili su dobro osposobljeni za rad na ovim temama te prenošenju svog znanja na druge učenike.

U školi je kampanja bila dobro prihvaćena, a trebalo bi više i u javnosti baviti se ovim temama. Također, trebalo bi ovakve aktivnosti provoditi kroz cijelu školsku godinu.

O MIROVNIM STUDIJIMA

U sklopu projekta Nasilje ostavlja tragove u 2 radne godine provodio se i program Mirovnih studija.

Mirovni studiji (MS) su interdisciplinarno područje koje se oslanja na teoriju i direktna iskustva aktivista i sudionika, kako bi se: (1) **shvatili uzroci nasilnih sukoba**, (2) **razvili pristupi za razumijevanje i zaustavljanje nasilja**, rata i teških kršenja ljudskih prava, (3) **izgradio pozitivan, održiv mir** – pravedne strukture i društva koja imaju snage odupirati se direktnom i strukturnom nasilju, isključivanju, nejednakosti i usmjerena su na suradnju i solidarnost. Mirovni studiji usko povezuju obrazovanje, istraživanje i aktivizam.

Mirovni studiji koji se od 1997. Provode kao neformalni program pri Centru za mirovne studije su prostor analize, kritičkog propitivanja i dijaloga o prošlim, aktualnim i potencijalnim sukobima u društvu. Kroz artikuliranje postojeće aktivističke prakse rada na društvenoj promjeni educiraju i osnažuju sudionike i sudionice za prepoznavanje i razumijevanje strukturnog nasilja, promjenu nejednakih odnosa moći, potiču samoorganiziranje i organiziranje građana, suradnju i solidarnost za društvenu promjenu.

Mirovni studiji podjednako vrednuju teorijska znanja iskustva aktivističkog rada na društvenoj promjeni i zalažu se za paradigmu učenja koje uključuje iskustva predavača i sudionika/ca i potiče uključenost, kako u procesu učenja, tako i u društvu. Doprinos su demokratizaciji obrazovanja i obrazovanju za demokraciju.

Mirovni studiji kombiniraju **metode rada** koje reflektiraju vrijednosti za koje se zalažemo te omogućuju uključivanje, razmjenu iskustava i sudjelovanje. Pristup iskustvenog i participativnog učenja pretpostavlja da svatko dolazi s određenim iskustvom i znanjem, da je znanje među nama, te da nas razmjena i kritičko propitivanje osnažuju za djelovanje. Teorija se propituje u kombinaciji s praktičnim i iskustvenim učenjem kroz širok spektar metoda: analize stručnih tekstova i medijskih sadržaja, diskusije, prezentacije, rad u manjim skupinama, igre uloga i druge iskustvene vježbe, oluje ideja, barometre stavova.

Sudionici/e Mirovnih studija su nemirni građani koji žele aktivno sudjelovati u izgradnji društva s manje nasilja i isključenosti, a više jednakosti i pravde.

Predavači i gosti su stručnjaci iz pojedinih područja s dobrim poznavanjem teorije, ali i direktnim aktivističkim iskustvom te motivacijom za sudjelovanje u promjenama. Novu godinu Mirovnih studija će učiniti zanimljivom: Andrijana Parić, Lovorka Bačić, Lana Jurman, Tatjana Vlašić, Ivana Radačić, Duška Gelb, Sara Lalić, Cvijeta Senta, Gordan Bosanac, Vesna Teršelič, Goran Božičević, Ana Raffai, Otto Raffai, Gordan Bosanac, Amir Hodžić, Emina Bužinkić, Julija Kranjec, Drago

Župarić Ilić, Dražen Šimleša, Jovica Lončar, Jelena Miloš, Iva Zenzerović, Ankica Čakardić i drugi dragi gosti.

Program Mirovnih studija sastoji se od sljedećih modula i kolegija:

Modul I: Temeljni pojmovi Mirovnih studija, razumijevanje sukoba i nasilja: Temeljni pojmovi mirovnih studija, Razumijevanje i transformacija sukoba, Uvod u nenasilno djelovanje

Modul II: Ljudska prava: Vrijednosti ljudskih prava, Ljudska prava: teorija i praksa, Spol – Rod – Queer

Modul III: Izgradnja mira: Uvod u Izgradnju mira/Izgradnja mira odozdo, Suočavanje s prošlošću, Ljudska sigurnost

Modul IV: Suzbijanje rasizma i ksenofobije: Postkolonijalizam i migracije, Emancipacija kulturnog pluralizma u vrijeme izbjeglištva

Modul V: Društvena solidarnost: Aktivističke prakse i društvena promjena, Globalizacija i održivi razvoj, Ekonomska nejednakost i radnička prava, Feminizam – politika – ekonomija, voditeljica

U program je u dvije radne godine (2013/14 i 2014/15) bilo uključeno 60 sudionika i sudionica, održano je preko 400 sati edukacije, javnih predavanja i praktičnih radova s ciljem poticanja građana i šire javnosti na rad za prevenciju nasilja.

Tijekom projekta Nasilje ostavlja tragove razrađen je i evaluiran kurikulum Mirovnih studija, te pripremljen za verifikaciju kao program usavršavanja i stjecanja kompetencija za mir, aktivne građane i rad na društvenoj promjeni. Da bi se program mogao verificirati i dalje razvijati kao program cjeloživotnog obrazovanja osnovana je ustanova za obrazovanje odraslih Mirta.

Centar za mirovne studije (CMS) je udruga građana i građanki koja se zalaže za društvenu promjenu na načelima nenasilja, izgradnje mira i poštivanja ljudskih prava povezujući obrazovanje, istraživanje, aktivizam i rad na javnim politikama. Nastala je 1997. kao nasljeđe direktnog rada na izgradnji mira i u ratom podijeljenom Pakracu i rada Antiratne kampanje (ARK).

SAŽETAK REZULTATA ISTRAŽIVANJA PERCEPCIJE I STAVOVA UČENIKA, NASTAVNICA I STRUČNIH SURADNICA VEZANIH ZA VRŠNJAČKO NASILJE

UVOD U ISTRAŽIVANJE

Centar za mirovne studije je 2014. godine u suradnji s partnerima proveo istraživanje¹ o percepciji nasilja u osamnaest osnovnih i srednjih škola s područja Grada Zagreba, zapadne Slavonije i Like (šest škola iz svake regije). Sastojalo se od kvantitativnog (upitnici za učenike 8. razreda osnovne škole i 2. razreda srednje škole) i kvalitativnog dijela u obliku *dubinskih intervjua* sa stručnim suradnicima te *fokus grupama* s učiteljima, profesorima istih škola. Partnerske škole odabrali su lokalni partneri, Savjetovalište „Luka Ritz“ u Zagrebu, udruga Delfin u Slavoniji te udruga Pokretač u Lici, prema iskustvu prijašnje suradnje, te iskazanoj volji za daljnjom suradnjom u provođenju programa prevencije nasilja. Provođenje istraživanja odobreno je od Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta. Istraživački izvještaji mogu se pronaći na stranicama Centra za mirovne studije, dok je interpretacija rezultata istraživanja objavljena u publikaciji ‘Nasilje ostavlja tragove – zvoni za nenasilje!’, koja je dostupna u tiskanom i elektroničkom obliku².

¹ Istraživanje je provedeno u sklopu projekta „Nasilje ostavlja tragove- zvoni za nenasilje!“.

² <http://www.cms.hr/hr/publikacije>

Kvantitativni dio istraživanja

Anketni upitnik korišten u kvantitativnom dijelu istraživanja temeljio se na instrumentu koje je za potrebe Centra za mirovne studije u sklopu publikacije *Učiti za mir*³³ napravio Centar za istraživanje i razvoj obrazovanja Instituta za društvena istraživanja Zagreb 2010. godine. Dijelovi upitnika koji se odnose na opću ocjenu ponašanja škole i njezinih aktera, atmosferu u školi, samo-efikasnost u konstruktivnom rješavanju sukoba ili sporova, pojavnost i učestalost agresivnog ponašanja učenika, zastupljenost tema mirovnog obrazovanja u nastavi te osnovnim demografskim podacima preuzeti su gotovo u cijelosti iz navedene studije. Uz već spomenuta pitanja u upitniku su uvrštena pitanja koja mjere pojavnost nasilja vezanog uz nove tehnologije, skala socijalne distance, pitanja koja ispituju uzroke nasilja iz perspektive učenika te prijedloge učenika kako poboljšati odnose u školi.

Anketni su upitnik ispunjavali učenici osmih razreda (*dva razredna odjeljenja po školi*) u osnovnim školama, te učenici drugih razreda u srednjim školama (*dva razredna odjeljenja po školi*), ukupno njih 700. Anketiranje učenika svih škola provedeno je tijekom veljače 2014. Roditeljski pristanci prikupljeni su za sve sudionike. Struktura uzorka prikazana je kroz sljedeće tri tablice.

Tablica 1. Škole koje su sudjelovale u istraživanju

		N	%
Grad Zagreb	OŠ Frana Galovića, Zagreb	45	6%
	OŠ Žitnjak, Zagreb	44	6%
	OŠ Stenjevec, Zagreb	32	5%
	Grafička škola, Zagreb	52	7%
	18. Gimnazija, Zagreb	46	7%
	COO Slava Raškaj, Zagreb	12	2%
Lika	SŠ Otočac	41	6%
	Strukovna škola, Gospić	39	6%
	Opća gimnazija, Gospić	35	5%
	OŠ Dr. Jure Turića, Gospić	42	6%
	OŠ dr. Franje Tuđmana, Korenica	29	4%
	OŠ Zrinskih i Frankopana, Otočac	19	3%
Slavonija	OŠ fra Kaje Adžića, Pleternica	47	7%
	OŠ braće Radića, Pakrac	45	6%
	OŠ Lipik	36	5%
	Obrtnička škola, Požega	47	7%
	SŠ Pakrac	46	7%
	Ekonomska i turistička škola, Daruvar	43	6%
Ukupno:	18 škola	700	100%
Regija	Lika	205	29%
	Slavonija	264	38%
	Zagreb	231	33%

³³ Zenzerović Šloser, I. (ur.) (2010): *Učiti za mir - Analitička i normativna podloga za uvođenje vrijednosti, sadržaja i metoda mirovnog obrazovanja u formalni obrazovni sustav*, Centar za mirovne studije: Zagreb.

Škola	OŠ	339	48%
	SŠ	361	52%
Ukupno:		700	100%

Tablica 2. Demografska obilježja učenika koji su sudjelovali u istraživanju

		N	%
Spol	Ženski	383	55%
	Muški	283	40%
	Bez odgovara	34	5%
Ukupno:		700	100%
S kim žive	S oba roditelja	561	80%
	S jednim roditeljem	112	16%
	Nešto drugo	21	3%
	Bez odgovora	6	1%
Ukupno:		700	100%
Odnosi u obitelji	Izrazito loši	9	1%
	Loši	18	3%
	Osrednji	40	6%
	Dobri	237	34%
	Izrazito dobri	395	56%
	Bez odgovora	1	0%
Ukupno:		700	100%
Najviši stupanj obr. roditelja	OŠ	34	5%
	SSS	358	51%
	VS	279	40%
	Nepoznato	29	4%
Ukupno:		700	100%
Obiteljski životni standard	Mnogo lošiji od drugih	13	2%
	Nešto lošiji od drugih	47	7%
	Jednak kao i kod drugih	374	53%
	Nešto bolji od drugih	173	25%
	Mnogo bolji od drugih	86	12%
	Bez odgovora	7	1%
Ukupno:		700	100%
Pripadnik nacionalne manjine	Da	77	11%
	Ne	610	87%
	Bez odgovora	13	2%
Ukupno		700	100%

Tablica 3. Obilježja učenika koji su sudjelovali u istraživanju s obzirom na školski uspjeh i vladanje

		N	%
Uspjeh u prethodnom razredu	Dovoljan ili niže	6	1%
	Dobar	209	30%
	Vrlo dobar	308	44%
	Izvrstan	141	20%
	Bez odgovora	36	5%
Ukupno:		700	100%
Ocjena iz vladanja	Uzorno	592	85%
	Dobro	94	13%
	Loše	12	2%
	Bez odgovora	2	0%
Ukupno:		700	100%
Broj neopravdanih sati	Niti jedan	373	53%
	1	94	13%
	2-4	88	13%
	5-10	42	6%
	Više od 10	41	6%
	Bez odgovora	62	9%
Ukupno:		700	100%
Izrečene mjere	Niti jedna	538	77%
	Opomena	115	16%
	Ukor ili strože	44	6%
	Bez odgovora	3	0%
Ukupno:		700	100%

Kvalitativni dio istraživanja

Kvalitativni dio istraživanja provodio se metodom dubinskih intervjua sa stručnim suradnicima, te metodom fokus grupa s nastavnicima (učitelji i profesori) prije navedenih škola. U sklopu istraživanja održane su tri fokus grupe, svaka u jednoj od regija uključenih u istraživanje i osamnaest dubinskih intervjua (jedan stručni suradnik iz svake škole).

Tablica 4. Sudionici kvalitativnog istraživanja

Datum	Škola	Područje	Sudionik	Metoda ⁴
21.1.2014.	OŠ	Zagreb	Stručna suradnica psihologinja	INI
23.01.2014.	OŠ	Zagreb	Stručna suradnica socijalna pedagoginja/defektologinja	INI
27.01.2014.	SŠ /Strukovna*	Zagreb	Stručna suradnica rehabilitatorica	INI
28.01.2014.	SŠ /Strukovna	Zagreb	Stručni suradnik pedagog	INI
28.01.2014.	OŠ	Zagreb	Stručna suradnica socijalna pedagoginja	INI

⁴ INI – dubinski intervjui (in-depth intervjui); FGD – fokus grupa (focus group discussion).

3.2.2014.	SŠ/gimnazija	Zagreb	Stručna suradnica socijalna pedagoginja	INI
22.1.2014.	SŠ/gimnazija	Gospić	Stručna suradnica pedagoginja	INI
22.1.2014.	SŠ /Strukovna	Gospić	Stručna suradnica pedagoginja	INI
22.1.2014.	OŠ	Gospić	Stručna suradnica socijalna pedagoginja/defektologinja	INI
13.2.2014.	OŠ	Korenica	Stručna suradnica pedagoginja	INI
13.2.2014.	SŠ Strukovna	Otočac	Stručna suradnica pedagoginja	INI
13.2.2014.	OŠ	Otočac	Stručna suradnica psihologinja	INI
4.2.2014.	OŠ	Lipik	Stručna suradnica pedagoginja	INI
4.2.2014.	OŠ	Pleternica	Stručni suradnik knjižničar	INI
4.2.2014.	SŠ /Strukovna	Požega	Stručna suradnica pedagoginja	INI
5.2.2014.	SŠ /Strukovna	Pakrac	Stručna suradnica pedagoginja	INI
5.2.2014.	SŠ /Strukovna	Daruvar	Stručna suradnica pedagoginja	INI
5.2.2014.	OŠ	Pakrac	Stručna suradnica psihologinja	INI
29.1.2014.	OŠ/SŠ	Zagreb	Nastavnici/Profesori(ce)	FGD
4.2.2014.	OŠ/SŠ	Zapadna Slavonija	Nastavnici/Profesori(ce)	FGD
13.2.2014.	OŠ/SŠ	Lika	Nastavnici/Profesori (ce)	FGD

Prikupljeni podaci obrađeni su deskriptivnom statistikom i kvalitativnom interpretacijom.

Potrebno je napomenuti kako kvalitativna metoda ima **“spoznajna ograničenja”**. To se prije svega odnosi na činjenicu da rezultate fokus grupa i dubinskih intervjua nije moguće generalizirati na čitavu populaciju. Bez obzira koliko sudionika koristimo u jednom istraživanju – dva ili dvadeset, rezultati istraživanja nisu niti reprezentativni, niti generalizirajući za čitavu populaciju. Primjerice, ukoliko istražujemo mišljenje sudionika ili stručnjaka o određenoj tematici putem fokus grupa i dubinskih intervjua može se ostvariti razumijevanje pojedinih izvora pozitivnog ili negativnog razmišljanja o toj tematici, može se iz prve ruke čuti koje probleme sudionici percipiraju u odnosu na tematiku, ali se rezultati ne mogu generalizirati, u smislu zaključivanja da je većina građana pozitivno ili negativno orijentirana prema određenoj tematici.

Najznačajniji nalazi istraživanja

a) Sažetak dobivenih rezultata kvalitativnog istraživanja

- Stručni suradnici i nastavnici su **uglavnom upoznati** kada se određeni sukob može smatrati oblikom vršnjačkog nasilja među djecom i mladima. Iako je razina upoznatosti relativno dobra i dalje dio stručnih suradnika, nastavnika ali i djeca i njihovi roditelji nisu u dovoljnoj mjeri upoznati kada se određeno ponašanje i sukobi među djecom i mladima mogu smatrati vršnjačkim nasiljem.
- **Fizičko nasilje se prema percepciji stručnih suradnika i nastavnika javlja rjeđe dok više prevladavaju oblici ne-fizičkog nasilja** kao što je ogovaranje, vrijeđanje, izrugivanje, omalovažavanje, socijalno isključivanje i sl.; ne-fizičko nasilje je upravo ono koje se **teže uočava** i lakše može biti zanemareno.

- **Vršnjačko nasilje se događa svugdje**, ali češće na mjestima izvan same nastave i škole. Nasilje na Internetu i/ili društvenim mrežama tj. **elektroničko nasilje predstavlja novi izazov za sve dionike školskog sustava** jer je „prostor“ u kojem škola i njezini djelatnici nemaju gotovo nikakvu mogućnost intervencije ili kontrole što se među djecom i mladima događa.
- Zamijećena je **polarizacija učenika s obzirom na pojedina obilježja** kao što su socio-ekonomski status, nacionalnost te s obzirom na posebne potrebe koje se prema navođenju stručnih suradnika i nastavnika nešto češće javljaju među djecom i mladima.
- **Obitelj i obiteljska klima su izuzetno važan čimbenik** u razvoju djece i mladih te stručni suradnici i nastavnici primjećuju kako nasilnici češće dolaze iz obitelji koje se susreću s različitim problemima kao što je alkohol, nasilje u obitelji, PTSP itd.
- **Uloga društva** također nije zanemariva s obzirom da su djeca i mladi u velikoj mjeri izloženi nasilju putem **medija**.
- **Protokol o postupanju u slučaju nasilja među djecom i mladima** je dokument s kojim su stručni suradnici u velikoj mjeri upoznati i upravo postupaju u većini slučajeva prema njemu. Razina informiranosti nastavnika nešto je niža.
- **Medijacija** je primjer dobre prakse rada u rješavanju problema sukoba i nasilja među vršnjacima.
- **Manjak stručnog osoblja ili nedovoljna razina educiranosti predstavlja veliki izazov u radu u škola.**
- **Suradnja s roditeljima izdvaja se također kao važan aspekt i izazov u radu** škola kada se suočavaju s nasiljem među vršnjacima te je aspekt na kojem će škola i društvo u cjelini trebati dodatno jačati.

b) Sažetak dobivenih rezultata kvantitativnog istraživanja

- **Učenici najpovoljnije mišljenje izražavaju prema svojim kolegama u razredu.** Prosječna ocjena ponašanja svojih razrednih kolega je 3,69. Škola u cjelini, nastavnici te kolege iz škole su od strane učenika podjednako ocijenjeni (3,28 je prosječna ocjena za školu, 3,26 za nastavnike i 3,23 za kolege iz škole).
- **Oko 2/3 učenika se slaže da se učenici međusobno ogovaraju.** Većina učenika (62%) se ujedno i slaže kako se učenici prijateljski odnose jedni prema drugima te da se međusobno pomažu u školskim aktivnostima (58%). Promatrano u kontekstu nasilja među vršnjacima može se uočiti kako među učenicima prevladava mišljenje kako se učenici međusobno ogovaraju, dok su vrijeđanje i ismijavanje te fizičko sukobljavanje nešto rjeđe zastupljeni.
- **Nastavnici prema percepciji učenika pružaju potporu učenicima kada se dogodi neki sukob.**
- **Učenici samoeфикаsnost rješavanja sukoba ocjenjuju relativno dobro prema osrednjem.** Najviše učenika se osjeća sposobno iznijeti svoje vlastito mišljenje (gotovo 3/4). S druge strane, nešto su manje spremni prilagoditi vlastito mišljenje i uvažiti argumente drugih učenika.
- **Učenici pokazuju spremnost za učenje o temama vezanima uz mir, toleranciju i rješavanje sukoba. Za sve teme interes je pokazalo barem polovina učenika.** Teme za koje najmanje učenika smatra da ih se treba učiti su uzorci sukoba među državama i prava osoba različite seksualne orijentacije. Teme vezane direktno uz sukobe među vršnjacima ili u školi se su srednje zanimljive učenicima.

- Učenici najvišu **socijalnu distancu** iskazuju prema učenicima Romima i prema učenicima s problemima u ponašanju. S druge strane, najmanje je socijalna distanca izražena prema učenicima hrvatske nacionalnosti te prema učenicima čiji su roditelji razvedeni.

- Ono što su nastavnici i stručni suradnici navodili potvrdilo se u dijelu istraživanja s učenicima, tj. **verbalni oblici nasilja su češći nego fizički**. Učenici su najčešće **ogovarali ili bili ogovarani**, oko $\frac{3}{4}$ učenika barem se jednom našlo i tim situacijama. Sljedeći po pojavnosti i učestali slijedi **nazivanje drugog učenika pogrđnim imenom** što je učinilo oko $\frac{2}{3}$ učenika. Gotovo identičan broj učenika bio je žrtva takvog ponašanja. Što se tiče **fizičkih oblika nasilja**, oni su rjeđi; oko 40% učenika navodi kako je gurnulo drugog učenika, a njih polovina je pretrpjela guranje. Udaranje je još rjeđe, to je učinilo oko 37% učenika, a pretrpjelo 42% učenika. Najrjeđi oblik ponašanja su prijetnje drugim učenicima, petina učenika navodi kako je prijetila drugim učenicima, a njih četvrtina navodi kako im je drugi učenik prijetio

- Većina učenika, njih $\frac{2}{3}$ nije nikada dobila uvredljivu ili prijetecu poruku na mobitel. 8% učenika je navelo kako sa sigurnošću zna nekog tko šalje takve poruke, a njih 17% sumnja na nekoga. Velika većina (75%) ne zna nikoga tko šalje takve poruke.

- Oko 36% učenika nije nikada dobila poruku koja govori loše od drugima, njih petina navodi kako je takvu poruku primila jednom, a njih 43% kako su takvu poruku primili više puta.

- Nešto manje od trećine učenika ističe kako je **više puta primila neki sadržaj putem Interneta koji ih je uznemirio, dok oko četvrtine njih navodi kako je takav sadržaj dobilo jednom, a 43% navodi kako nije nikada dobilo takav sadržaj**.

Preporuke proizašle iz istraživanja

Prepoznavanje i pravovremeno reagiranje na nasilje je osnovni preduvjet kako bi djeca, obitelj, škola i šira zajednica kvalitetno doprinijeli u slučajevima nasilja. U skladu s tim nužno je **osigurati kontinuiran rad na osvještavanju učenika o postojanju različitih oblika nasilja među vršnjacima te osigurati financijska i materijalna sredstava za povećanje broja preventivnih programa kao i kontinuiran rad na stručnom osposobljavanju odgojno-obrazovnih djelatnika koje će ih pripremiti i potaknuti da preuzmu odgovornost reagiranja na nasilje**. Osim toga važno je **poraditi na regulativi** u kojoj često nije dovoljno razjašnjeno razlikovanje pojmova sukob-nasilje-zlostavljanje.

Stručni timovi škola nerijetko su nepotpuni i preopterećeni administrativnim poslovima, važno je raditi na **pružanju više prostora stručnim suradnicima za direktan rad s djecom, daljnja usavršavanja, ali i omogućiti im stručne supervizije**.

Istraživanjem je pokazalo potrebu za **kontinuiranim radom na poboljšanju školskog ozračja i demokratizaciji škole**, između ostalog i kroz poboljšavanje kvalitete odnosa s roditeljima ali i širom zajednicom. Promatrane zajednice, osobito Lika i Slavonija nužno moraju poraditi na **osiguravanju dodatnih pristupačnih sadržaja za mlade kako bi mogli konstruktivno provoditi svoje slobodno vrijeme**, ta se potreba često isticala kao iznimno važna u kontekstu prevencije nasilja. Korak prema tome može biti **osmišljavanje i provođenje lokalnih strategija za mlade koje su usklađene sa i proizlaze iz stvarnih potreba mladih**.

Novi trendovi u vršnjačkom nasilju, poput sve češćih slučajeva elektroničkog nasilja zahtijevaju **unapređenje medijske i informatičke pismenosti** (djelatnika škole, roditelja i učenika), **ali i veći iskorak nadležnih institucija u poboljšavanja, ali i približavanju zakonske regulative u slučajevima elektroničkog nasilja zainteresiranoj javnosti**.

Učenici obuhvaćeni istraživanjem iskazuju velik interes za učenje o temama koje se tiču ljudskih i dječjih prava, razumijevanja nasilja, različitosti, ravnopravnosti osoba koje pripadaju različitim religijama, narodnostima, ravnopravnosti muškaraca i žena i sl., dok u isto vrijeme izražavaju socijalnu distancu prema 'drugima' i drugačijima. **Važno je podržati kvalitetno uvođenje sadržaja građanskog odgoja i obrazovanja u obavezno školovanje kako bi se na adekvatan način posvetila pažnja ovim i sličnim temama**. Osim usvajanja sadržaja i znanja, kroz građanski odgoj i obrazovanje otvara se prostor **osnaživanju djece i mladih za aktivan odnos prema svom okruženju i reagiranju na nasilje** čime bi se vremenom značajno doprinijelo pervenciji.

Stručne suradnice škola kroz istraživanje su spominjale nedovoljno dobru suradnju s ostalim dionicima koji se bave prevencijom i slučajevima nasilja, osobito centrima za socijalnu skrb. **Važno je raditi na uspostavi modela kvalitetne međusektorske suradnje i sinergije u području nasilja, kroz jačanje vijeća za prevenciju i/ili osmišljavanja novih modela suradnje različitih aktera**.

Uspostaviti sustav rada s roditeljima u smjeru **razvijanja vještina roditeljstva** iznimno je vrijedno u kontekstu prevencije nasilja. Istraživanje pokazuje da učenici koji vrše nasilje češće dolaze iz obitelji koje se bore s problemima različitog spektra, osobito alkoholizmom, nasiljem u obitelji, PTSP-om.

Odgojno-obrazovni djelatnici često su navodili kako pozitivni primjeri njihovog rada prolaze nezapaženo, zbog čega se nerijetko osjećaju demotivirano. **Društvo i mediji moraju zauzeti jasan stav prema nasilju**, ne baviti se senzacionalizmom, pravovremeno ga osuđivati, ali i češće u svoj diskurs unositi primjere dobre prakse, pozitivne primjere osobito iz rada škola.

Centar za mirovne studije (CMS) je izrastao iz različitih oblika izravne izgradnje mira u zapadnoj Slavoniji (Volonterski projekt Pakrac, 1993.-1997.), gdje se 1996. i začela ideja njegovog osnivanja. Formalno je osnovan 1997. godine s namjerom promicanja vrijednosti nenasilja, društvene pravde, poštivanja ljudskih prava, tolerancije i prihvaćanja različitosti kroz participativne metode mirovnog obrazovanja istraživanja i javnog zagovaranja izgradnje mira.

CMS je neprofitna udruga građana i građanki koja danas djeluje kroz tri kompatibilna programa:

- Borba protiv ksenofobije, rasizma i etničkog ekskluzivizma,
- Transformacija sukoba i afirmacija nenasilja,
- Društvena solidarnost, ljudska sigurnost i razvojna suradnja.
- Kroz svoji rad nastojimo doprinijeti misiji udruge - promovirati nenasilje, ljudska prava i društvenu promjenu, i to kroz kombinirane pristupe: istraživanja, obrazovanje, aktivizam i rad na javnim politikama.

CMS vjeruje da gradeći mrežu obrazovanih građana, koji imaju vještine i primjenjuju vrijednosti izgradnje mira, doprinosimo stvaranju aktivnog i utjecajnog civilnog društva. Osnažujući aktivne i/ili zainteresirane građane želimo biti pokretačka snaga u promicanju trajnog i pozitivnog mira.

Putem javnih događanja i akcija CMS želi utjecati na javnost, medije i državne strukture kako bi ih potakli da se uključe u paralelne procese suočavanja s prošlošću, artikuliranja politika izgradnje mira i provođenja programa izgradnje mira.

Ciljevi CMS-a:

- razvijanje kulture dijaloga i kulture nenasilnog življenja
- poticanje kreativne razmjene teorijskih i praktičnih pristupa mirovnom obrazovanju, transformaciji sukoba i izgradnji društvene pravde kroz studijske programe, treninge i javne prezentacije
- istraživanje tema koje se odnose na izgradnju trajnog mira te obrazovanja za mir, s naročitim osvrtom na iskustva iz Hrvatske i šire regije
- razvijanje preporuka za razvijanje javnih politika.
- podupiranje umrežavanja i razmjene iskustva o izgradnji mira u Hrvatskoj i široj regiji zahvaćenoj ratom 1991. godine
- pružanje informacija, potpore i partnerstva svim lokalnim inicijativama u nastanku čije se aktivnosti dotiču izgradnje mira
- afirmiranje aktivističkog pristupa u lokalnim zajednicama
- kontinuirano samoobrazovanje članova i članica i sudionika/sudionica u programima Centra, na unapređenju vlastitog razumijevanja mirovnog rada
- iniciranje novih modela obrazovanja i samoobrazovanja
- uključivanje u međunarodnu mrežu Centara za mirovne studije

Centar za mirovne studije je član slijedećih mreža, inicijativa i koalicija:

Kuća ljudskih prava

Platforma 112

Zagovaračka mreža

GOOD Inicijativa za sustavno i kvalitetno uvođenje odgoja i obrazovanja za ljudska prava i demokratsko građanstvo u odgojno-obrazovni sustav

Mediteranska migracijska mreža

Koordinacija za integraciju

Koordinacija za azil

Anti-diskriminacijska mreža organizacija civilnog društva neformalnog karaktera

Koalicija za REKOM

Svi mi za Hrvatsku svih nas

Građani glasaju protiv

Mreža mladih Hrvatske

Anna Lindth

TRIALOG

CROSOL

UNITED for Intercultural Action

FRA – European Union Agency for Fundamental Rights

CENTAR ZA MIROVNE STUDJE

Savjetovište

Luka Ritz

miramida

Pokretač

Europska unija

Ovaj projekt je financiran sredstvima EU

VLADA REPUBLIKE HRVATSKE
URED ZA UDRUGE

*Ovaj projekt sufinancira Ured
Vlade Republike Hrvatske za udruge*

*IPA 2010 Potpora naporima organizacija civilnog društva za prevenciju nasilja
među mladima i djecom te za njegovanje volonterstva među mladima*